

بررسی نهضت رئالیسم در داستان‌های کوتاه فارسی و اردو (نگاه اجمالی و مقایسه‌ای)^۱

محمد کیومرثی جرتوده*

استادیار دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی دانشگاه تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۸۹/۱/۲۲، تاریخ تصویب: ۸۹/۸/۱۸)

چکیده

در قرن بیستم میلادی با آغاز نگارش رمان‌نویسی و داستان‌های کوتاه در زبان‌های فارسی و اردو، نهضت‌ها و مکتب‌هایی همچون رئالیسم، رئالیسم اجتماعی و سوررئالیسم بر ادبیات داستانی معاصر دو کشور ایران و پاکستان سایه افکنده است. نشر جدید فارسی و اردو در برگیرنده سرمایه بزرگی از رمان‌ها و داستان‌های کوتاه و گنجینه‌ای سرشار از آن است. طی دوره‌های متفاوت رشد و شکوفایی ادبیات داستانی، داستان کوتاه پیشگام مقوله داستان‌نویسی نوین در هر زبان به ویژه برای نویسندگان معاصر بوده است. مقاله پیش رو ضمن بررسی مختصری از نهضت واقع‌گرایی (رئالیسم) در داستان کوتاه دو زبان، نگاهی مقایسه‌ای به ادبیات رئالیستی و واقع‌گرایانه آن نیز خواهد داشت. در واقع اشکال گوناگون واقع‌گرایی در داستان‌نویسی از ویژگی‌های پر اهمیت ادبیات داستانی معاصر زبان فارسی و اردو بوده است.

واژه‌های کلیدی: ادبیات داستانی، رئالیسم، واقع‌گرایی، داستان کوتاه، رئالیسم اجتماعی، مکتب، سبک.

۱- این پژوهش با استفاده از اعتبارات شورای پژوهشی دانشگاه تهران با شماره ۴۶۰۸۰۲۹/۱/۲ انجام گردیده است.

* تلفن: ۶۱۱۹۱۰۶-۰۲۱، دورنگار: ۰۲۱-۸۸۶۳۴۵۰۰، E-mail: mkioumars@yaho.com

۱- مقدمه

توجه و علاقه مندی انسان به داستان، قصه، حکایت و افسانه و نیز حتی عشق ورزیدن به آن، بخشی از زندگی اجتماعی او به شمار می‌رود.

در حقیقت این موضوع گوشه‌ای از زندگی و حیات واقعی انسان است که وی آن را با فکر و منطق به همراه اعتماد و اطمینان کامل پذیرفته است. آدمی از آفرینش داستان، مطالب بی‌شماری آموخته‌است. در میان این داستان‌ها، جرأت، همت، شجاعت، مردانگی، مروت، محبت، سخت‌کوشی و اخلاق از اهمیت فراوانی برخوردارند. انسان برای زدودن خستگی از روان و تن خویش نیاز به مشغله‌ای دارد تا بتواند احساس برتر و طبیعی خود را تسکین داده و موقتاً برای وی، خود فراموشی را به ارمغان آورد و از حوادث تلخ محیط اطراف خودش، حداقل برای مدت زمانی بی‌بهره و دور بماند.

عناصر موجود در داستان و رمان، در همه جا، دارای اشتراکات زیادی اند، پلات (plot) ساده و پیچیده، شخصیت‌های مختلف، قوی و خوب، طرز بیان توأم با هیجان، مواجه شدن شخصیت اصلی با خطرات بی‌شمار، ذکر حالات جغرافیایی، دچار شدن شخصیت‌های اصلی داستان در وضعیت نامناسب و به طور کلی رزم و بزم از عوامل و عناصر مهم این داستان‌ها در سطح بین‌الملل به شمار می‌روند.

نکته درخور توجه این که در ادبیات داستانی معاصر شبه قاره هند و پاکستان، علاوه بر همگونی‌های یاد شده، فضا و محیطی شعرگونه نیز ملاحظه می‌شود که در آن داستان‌هایی با موضوعات اصلی عقل و عشق و طبع‌های عاشقانه به خوبی نمایان است.

بحث و بررسی

در زندگی فرهنگی انسان، داستان‌گویی و داستان‌نویسی از سال‌های متمادی رواج داشته است و هر ملت و قومی از آن بی‌نصیب نمانده است. در دوران جاهلیت، اعراب نیز بعد از خوردن غذا و طعام، شب در مکانی نشسته و به داستان‌گویی می‌پرداختند و در پایان، داستان‌گو اجرت خویش را که معمولاً شامل خرما بود، دریافت داشته و محفل تمام می‌شد. البته این موضوع در بیشتر شب‌ها ادامه می‌یافت. نقش‌های ابتدایی و آغازین داستان‌نویسی در تمدن‌های قدیم، نیز قابل رویت است. تمدن‌های مصر، چین، بابل، هند و یونان باستان به مراتب از قدمت بیشتری برخوردارند و از میان این تمدن‌ها، تمدن و فرهنگ مصر دارای بیشترین قدمت است. در اروپا این‌گونه قصه و داستان‌ها به زبان رومانس (Romance) یا رومانی نوشته می‌شد.

به همین علت به آن رومان و رومانس اطلاق می‌شود. در ادبیات داستانی ایران، کتاب اوستا در زمینه‌ی داستان‌های فارسی، از اهمیت بسزایی برخوردار است. این کتاب در حقیقت کتاب مذهبی زرتشتیان به شمار می‌آید. گرشاسبنامه اسدی طوسی، درخت آسوریک، سندباد یا سند باد نامه، کارنامه‌ی اردشیر پاپکان و جاماسپ نامک سرشار از داستان‌های اساطیری اند که در ادبیات داستانی ایران اهمیت فراوانی دارند (متین ۳۲).

رمان‌های تاریخی و اجتماعی در زمره‌ی مهمترین رمان‌های موجود در ادبیات داستانی فارسی اند. این رمان در سال‌های ۱۳۰۰ شمسی پدیدار گشت (همان ۱۴).

در زمینه‌ی داستان کوتاه در ادبیات داستانی فارسی، محمد علی جمال‌زاده (۱۲۷۰-۱۳۷۶ شمسی) نخستین نویسنده‌ی داستان‌های کوتاه فارسی بود که با چاپ اولین مجموعه داستان‌های کوتاه خود با عنوان (یکی بود یکی نبود)، عناصر رئالیسم و واقعیت‌گرایی را به خوانندگان شناساندند.

در حقیقت جمال‌زاده اولین نویسنده‌ی ایرانی است که سنگ بنیاد داستان‌های کوتاه را در ادبیات داستانی فارسی بنا نهاد. وی اسلوب و فنون موجود در داستان‌های کوتاه مغرب زمین را به داستان‌نویسی فارسی پیوند زد و افزون بر آن از اسلوب‌های سنتی داستان‌نویسی نیز بهره جست. «یکی بود یکی نبود» را می‌توان نقطه‌ی آغاز و سرچشمه‌ی مکتب ادبیات رئالیستی و واقع‌گرایانه در ایران به شمار آورد (صبور ۳۲۴).

نمونه‌ای از نثر یکی از داستان‌های کوتاه جمال‌زاده، «پدر داستان‌نویسی کوتاه معاصر ایران» با عنوان «رجل سیاسی» ملاحظه شود:

«می‌پرسی چطور شد رجل سیاسی شدم و سری میان سرها در آوردم؟ خودت باید بدانی که چهار سال پیش مردی بودم حلاج و کارم حلاجی و پنبه زنی. روز می‌شد دو هزار، روز می‌شد یک تومن در می‌آوردم و شام که می‌شد یک من نان سنگگ و پنج سیر گوشت را هر جور بود به خانه می‌بردم؛ اما زن ناقص‌العقلم هر شب بنای سرزنش را گذاشته می‌گفت «هی برو زه زه سرپا بنشین بلرزان، پنبه بز و شب با ریش و پشم تار عنکبوتی به خانه برگرد، در صورتی که همسایه‌مان حاج علی که یک سال پیش آه نداشت با ناله سودا کند، کم‌کم داخل آدم شده و برو بیایی پیدا کرده و زنش می‌گوید که همین روزها هم وکیل مجلس می‌شود و با ماهی صد تومان دو هزاری چرخ می‌زند و هزار احترام! اما تو تا دم لحد باید زه زه پنبه بزنی! کاش کلاهت هم یک خورده پشم داشت» (یکی بود یکی نبود ۴۲ و ۴۳).

در ادبیات داستانی معاصر ایران صادق هدایت (۱۲۸۱-۱۳۳۰ شمسی) اولین داستان‌نویس

کوتاه است که تأثیر داستان‌نویسان غربی بر داستان‌های وی به خوبی قابل رویت است. در آثار صادق هدایت و نیز در بیشتر مجموعه داستان‌های کوتاه وی، سبک و مکتب واقع‌گرایی نمایان است. از هدایت داستان‌های تخیلی و ذهنی زیادی نیز برجای مانده است، ولی در حقیقت هدایت در داستان‌نویسی معاصر ایران به عنوان یک داستان‌نویس واقع‌گرا و رئالیست شناخته می‌شود. در نوشته‌های هدایت در کنار واقعیت‌نگاری، طنز بیشتر انتقادی نیز مشاهده می‌شود. به ویژه در داستان‌های کوتاه وی از قبیل «حاجی مراد»، «داوود گوژ پشت»، «آبجی خانم»، «مرده خورها»، «دش آکل»، «طلب آمرزش»، «چنگال»، «محلل»، «زنی که مردش را گم کرده بود» و «علویه خانم» این شگرد و تکنیک آشکار است.

هدایت نظام استبدادی و خرافات‌پرستی را در جامعه روزگار به تصویر کشانده و مسائل و موضوعات موجود در آن را به طور واقع‌گرایانه بیان کرده است. نثر هدایت نثر توصیفی است. وی همچنین تغییرات مهمی در زبان داستان‌نویسی به وجود آورد. هدایت کسی که مدرنیسم (Modernism) را به ادبیات فارسی معرفی کرد و تغییرات بنیادین را در ادبیات داستانی به ارمغان آورد. علاوه بر داستان‌های بلندش یعنی «بوف کور» - که شاهکار اوست - و «حاجی آقا»، او مجموعه‌هایی از داستان‌های کوتاه نیز نظیر: «سه قطره خون» (۱۹۳۲ میلادی) و «زننده به گور» (۱۹۳۰ میلادی) نگاشته است.

داستان‌های وی به زبانی ساده و قابل فهم نوشته شده‌اند، اما وی انواع گوناگون سبک‌ها از رئالیسم (Realism) و ناتورالیسم (Naturalism) گرفته، تا خیال‌پردازی‌های سوررئالیستی (Surrealistic) را بکار بست و در قلمرو جدیدی گام برداشت که به معرفی طیفی فراگیر از الگوهای ادبی و نیز احتمالات عملی در توسعه آتی چنین قسمی، انجامید. او تلاشی تداوم زبان و خط سیر طولی یا دورانی حوادث و استعمال چنین روش‌هایی را هم در آثار رئالیستی و هم سوررئالیستی خود، به بوتۀ آزمایش نهاد (متین ۹۴).

در ارتباط با ویژگی‌های نثر هدایت، باید چنین گفت که اندیشه در لحظه تولد در ذهنش، جامعه لفظ می‌پوشد و این ویژگی بیشتر آثارش را به فنون نویسندگان «سوررئالیست» پیوند زده است، روشن است که در این صورت هیچ‌گاه معنی فدای لفظ نمی‌شود. نثر او در عین سادگی و رسایی و گویایی، سنجیده و استوار و بدون لغزش است و همین ویژگی هاست که شیوه‌ی او را چنان ساخته که کوچک‌ترین شباهتی میان آن و شیوه‌ی نویسندگان دیگر نمی‌توان یافت. هدایت نویسنده‌ی صاحب سبکی است که اگرچه در شیوه‌ی نویسندگان جوان پس از خود به گونه‌ی چشمگیری نفوذ داشته، ولی شیوه‌ی او هنوز غیر قابل تقلید مانده است (صبور ۳۶۶).

نمونه‌ای از نثر هدایت در «بوف کور» :

«در زندگی زخم‌هایی هست که مثل خوره روح را آهسته در انزوا می‌خورد و می‌تراشد. این دردها را نمی‌شود به کسی اظهار کرد چون عموماً عادت دارند که این دردهای باور نکردنی را جزوه اتفاقات و پیش آمدهای نادر و عجیب بشمارند و اگر کسی بگوید یا بنویسد، مردم بر سبیل عقاید جاری و عقاید خودشان سعی می‌کنند آن را با لبخند شکاک و تمسخر آمیز تلقی بکنند، زیرا بشر هنوز چاره و دویایی برایش پیدا نکرده و تنها داروی آن فراموشی به توسط شراب و خواب مصنوعی، به وسیله افیون و مواد مخدره است، ولی افسوس که تأثیر این گونه داروها موقت است و به جای تسکین پس از مدتی بر شدت درد می‌افزاید» (همان ۳۷۴).

بزرگ علوی (۱۲۸۲-۱۳۷۵ شمسی) پس از صادق هدایت خدمات و آثار ارزشمند و گرانبهایی در ادبیات داستانی معاصر فارسی ارائه داده است. علوی نیز از بنیان‌گذاران داستان کوتاه در ایران به شمار می‌رود. علوی از هدایت به شدت تأثیر پذیرفته است و این موضوع در آثار وی به خوبی آشکار است. عناصر رئالیسم به ویژه رئالیسم اجتماعی در نوشته‌ها و داستان‌های کوتاه علوی نمایان اند. تأثیرات زیگموند فروید نیز بر علوی و هدایت غیرقابل انکار است (بهارلو ۲۲).

بزرگ علوی در نخستین مجموعه داستان کوتاهش، «چمدان» که رنگی از «رمانتیسیم» داشت، سخت تحت تأثیر صادق هدایت بود. اما بعد، با نوشتن رمان «چشم‌هایش» و برخی داستان‌های خود، در «مجموعه نامه‌ها» همچون «گیله مرد» که از زمره بهترین داستان‌های کوتاه امروزماست، به فضای «رئالیستی» خود دست یافت و در حقیقت این اثر و برخی آثار دیگر او بود که فضای «روستا» و «زندان» را در داستان‌نویسی ما پایه‌گذاری کرد. با این حال نثر علوی را می‌توان یکی از نثرهای ساده، گویا، روان و استوار در داستان‌نویسی دانست که شیوه «رئالیسم» را به یاد می‌آورد (صبور ۳۸۸).

علوی با نگارش در زندان، مفهومی جدید از رئالیسم را با گونه‌ای صنعت ادبی- ادبیات زندان - که در سال‌های بعد، روندی پایدار در میان نویسندگان ایرانی یافت، به ارمغان آورد. احساس مسئولیت اجتماعی در داستان‌های کوتاه سیاسی وی مشاهده می‌شود (متین ۹۵).

علوی در چشم‌هایش به خوبی شخصیتها، مناظر، روحیات اشخاص و حقایق را به تصویر می‌کشد. نمونه‌ای از نثر علوی در «چشم‌هایش»: «صورت کشیده‌یی داشت، پیشانی بلند بود. گونه‌ها برجسته، بینی شکسته، چشم‌ها درشت و نافذ، ابروها کمانی، چانه پهن و ته

باریک. عینک شاخی سیاهی می‌زد و هر وقت خیره به چیزی می‌نگریست، گویی می‌خواست با مقاش رگ و پی را از میان گوشت و پوست و استخوان بیرون بکشد» (علوی ۱).

جلال آل احمد (۱۳۰۲-۱۳۴۸ شمسی) نیز از نویسندگان بزرگ در زمینه ادبیات داستانی زبان فارسی به شمار می‌آید. نهضت و مکتب رئالیسم در مجموعه داستان‌های کوتاه وی نیز به خوبی نمایان است. جلال آل احمد از جمله مروجین عقاید سیاسی و فرهنگی نو است که تأثیر و نفوذ خود را بر ادبیات داستانی نوین گذارده است (متین ۹۹).

رئالیسم آل احمد در حقیقت رئالیسم انتقادی (Critical Realism) است. وی در بیان حقایق و مسائل اجتماعی به تجزیه و تحلیل و فقر و فقرزدایی نیز پرداخته است (فدوی ۳۸۲).

نثر آل احمد بی‌پیرایه و روشن و ساده است و گاهی نیز به اقتضای موضوع نثر وی به زبان محاوره نزدیک‌تر است. حذف به قرینه‌های لفظی و معنوی و گاه حتی بخش کوچکی از جمله از ویژگی‌های نثر اوست تا جایی که خواننده می‌اندیشد آل احمد فهم و جمله‌های ناتمام نثرش را به او وا گذاشته است. کوتاه سخن آن که آل احمد نویسنده‌ای است «رئالیست» و موفق که شیوه تازه و ابتکاری نثرش او را از دیگر نویسندگان ممتاز می‌کند» (صبور ۴۳۸).

آل احمد در داستان مدیر مدرسه حقیقت روشن و آشکار اجتماعی ایران را به تصویر می‌کشد و به بیان جنبه‌های مختلف زندگی مردم می‌پردازد. شخصیت‌پردازی آل احمد در این داستان توأم با واقعیت محض و واقع‌گرایانه است. نمونه‌ای از نثر وی در مدیر مدرسه:

«از در که وارد شدم سیگار دستم بود و زورم آمد سلام کنم، همین طور و سیگارم را توی زیر سیگاری براق روی میزش تکاندم. فقط خاکستر سیگار من زیادی بود، مثل تفی در صورت تراشیده‌ای» (جلال آل احمد ۱۰).

نهضت و مکتب رئالیسم و واقع‌گرایی در ادبیات داستانی نوین زبان اردو از اوایل قرن بیستم میلادی آغاز می‌شود. این نهضت مسائل زندگی اجتماعی را با نگاه دقیق و ریزتر بررسی نمود و آنها را در موضوعات داستان‌ها جای داد.

گرایش‌های حقیقت‌نگاری در داستان‌های کوتاه زبان اردو در حقیقت به منزله واکنشی نسبت به نهضت‌های ادبی و علمی علی‌گرم و انجمن پنجاب بود و نهضت رئالیسم در داستان‌نویسی اردو در نتیجه تأثیرات این دو به وجود آمد.

پریم چند (۱۸۸۰-۱۹۳۶ میلادی) که یکی از داستان‌نویسان بزرگ شبه قاره هند و پاکستان به شمار می‌آید، موجد و بانی مکتب واقع‌گرایی در ادبیات داستانی معاصر زبان اردو است.

او در صف اول و از بزرگترین نویسندگان داستان کوتاه در زبان اردو است. اولین مجموعه داستان‌های کوتاه وی با عنوان «سوز وطن» در سال ۱۹۰۸ میلادی به چاپ رسید که در آن عناصر و مسائل وطن‌پرستی کاملاً مشهود است. فقر، غربت، زندگی و مشکلات کشاورزان و عامه مردم از موضوعات اصلی داستان‌های وی در اوایل قرن بیستم در هندوستان اند.

به تعبیر دکتر عبادت بریلوی، از ادبا و منتقدان ادبی زبان اردو، دربارهٔ پریم چند و نویسندگی‌اش می‌نویسد، نگارش داستان کوتاه پریم چند هم از حیث فن و هم از جهت معنا بسیار ارزشمند است. وی از نویسندگانی است که در داستان‌های کوتاهش جنبه‌های مختلف زندگی مردم را جای داد، به ویژه، نهضت واقع‌گرایی را بنا نهاده و رواج داد که مکتب کاملاً جدیدی بود (بریلوی ۹۶).

منظور کردن فزاینده‌ی تفاسیر اجتماعی در آثار اولیهٔ ادبیات داستانی که لحن آن واقع‌گرایانه بود، با تحولات سیاسی آن زمان شبه قاره نیز ارتباط مستقیم دارد.

عناصر اصلی رئالیسم اجتماعی در موضوعات و داستان‌های کوتاه پریم چند توأم با طنز است. «آه بی کس»، «صرف ایک آواز» و «نمک کا داروغه» چنین داستان‌هایی اند که در آن حقایق جامعه و اجتماع به تصویر کشیده شده‌اند. در اسلوب نگارش پریم چند نگاه اصلاح‌گرایانه و اخلاقی، واقع‌گرایی بی‌باک و انسان‌دوستی دیده می‌شود. وی در ادبیات داستانی زبان اردو به عنوان اولین نویسنده‌ای شناخته می‌شود که واقع‌گرایانه و بی‌طرفانه زندگی و مصائب آن را توصیف نموده است.

به پیروی از پریم چند در نوشته‌های نسل‌های بعدی، داستان‌نویسانی همچون سدرشن، علی عباس حسینی، اعظم کریوی به نگارش در سبک و نهضت رئالیستی پریم چند ادامه دادند. در حقیقت دههٔ ۱۹۳۰ تا ۱۹۴۰ میلادی در شبه قاره فعالیت‌های سیاسی و ادبی نیز به اوج خود رسیده و رونق گرفت.

در سال ۱۹۳۶ میلادی با ظهور نهضت ترقی پسند (آزادی‌خواه) در ادبیات اردو، نویسندگان زیادی تمایلات خود را نسبت به مکتب رئالیستی در نوشته‌هایشان ابراز داشتند. بخصوص گونه‌ی ادبی داستان کوتاه از نهضت ترقی پسند تأثیر بسیار پذیرفت و پیامد آن گرایش‌های مختلفی در نوع ابراز حقایق در ادبیات اردو پدیدار گشت.

واقع‌گرایی ساده و واقع‌گرایی اجتماعی، واقع‌گرایی اشتراکی و طبقاتی، واقع‌گرایی جنسی و روان‌شناختی واقع‌گرایی سمبولیک و حتی تخیلاتی، از جمله اشکال و سبک‌های متفاوت از

وقایع‌نگاری به شمار می‌روند که در قالب‌های منسجم داستان از آثار و تصانیف نویسندگان ایجاد گردید (قرلباش ۱۵۱).

برخی از نویسندگان که در داستان‌نویسی اردو کاملاً سبک رئالیستی را در پیش گرفتند و آن را سرلوحه کار خود قرار دادند، همچون سعادت حسن منتو، کرشن چندر، بیدی، احمد ندیم قاسمی، غلام عباس، عصمت چغتایی، دیوندر ستیاری نخعی، اوپندرناثه (مشک) اختر اورنیوی، اختر حسین رأی پوری، حیات الله انصاری، خدیجه مستور، هاجر مسرور، اختر انصاری که با موضوعات و فنون منحصر به فرد خود، سرنوشت سازترین اثرات را در گستره ادبیات داستانی و نیز تنویر افکار عمومی گام‌های سازنده‌ای برداشتند. عدالت اجتماعی، مسائل معیشتی و اقتصادی، از خود بیگانگی و استعمارگری و استعمار فرهنگی، مردم‌محوری و انقلاب اجتماعی از جمله مباحث مهمی اند که در آثار نویسندگان فوق دیده می‌شود.

یکی دیگر از نویسندگان داستان کوتاه در زبان اردو که مانند پریم چند نهضت رئالیسم را در داستان‌هایش جای داد، غلام عباس (۱۹۰۹-۱۹۸۲ میلادی) است. غلام عباس از داستان‌نویسان پر آوازه و بنام معاصر ادبیات داستانی زبان اردو به شمار می‌آید که با تجربیات و نیروی سخت‌کوشی، آثار چشمگیری در زمینه داستان کوتاه و رمان از خود برجای گذاشت. در شبه قاره هند و پاکستان، خوانندگان آثار و داستان‌های غلام عباس بی‌شمارند که این انگیزه‌ای شد تا وی پایگاه ارزشمندی در میان ادبیات داستانی پاکستان به دست آورد. در اسلوب و سبک نگارش غلام عباس رویه‌ی طنز گونه دیده می‌شود. وی در تصانیف خود به شدت با ریاکاری و نفاق برخورد و مخالفت می‌کند و همین امر وی را در به اختیار گرفتن رویه‌ی طنز گونه در آثارش مجبور کرد. در بیشتر موضوعات داستان‌های وی زنان و نقش آنان در جامعه مطرح گردیده‌اند.

غلام عباس در داستان‌های کوتاهش «ایک دردمند دل»، «لچک»، «سرخ جلوس» و «اوتار» به بررسی وضع روان‌شناختی مردم می‌پردازد. یکی از بهترین کارها و شاهکار وی مجموعه داستان کوتاه «آندی» است که در آن حقایق و واقعیت‌های اجتماعی را به خوبی و به همراه جزئیات به تصویر می‌کشد.

زنان بازاری، اشراف، بساطی‌ها و مصلحان اجتماعی، چهار شخصیتی اند که غلام عباس حقایق زندگی آنان را به خوبی می‌نماید.

در حقیقت آثار هر نویسنده در زمینه داستان کوتاه، می‌تواند بازتاب اندیشه‌ها، باورها و تجربه‌های او باشد. آثار غلام عباس نیز نابسامانی‌های جامعه و اجتماع را با ریزینی خاصی به

تصویر می‌کشد.

مجموعه داستان‌های کوتاه غلام عباس «آنندی»، «جاری کی چاندی»، «کن رس» و «دهنک» می‌باشند که هر یک به گونه‌ای از وقایع اجتماعی شبه قاره حکایت دارد. احساسات و جذبات نگاری، تخیل‌گرایی و بلندپروازی، از جمله ویژگی‌های داستان‌های کوتاه غلام عباس به شمار می‌روند که در کنار این ویژگی‌ها، ویژگی رئالیست و واقع‌گرایی بودن، این نویسنده را برجسته و ممتاز نشان می‌دهد. جایگاه او در تاریخ داستان‌نویسی معاصر زبان اردو به یاد ماندنی است. در ادبیات داستانی معاصر اردو «کرشن چندر» از نویسندگانی است که بیش از آنچه انتظار می‌رفت به نگارش داستان‌های کوتاه روی آورد و توفیق یافت.

وی در صف نویسندگان برجسته و ممتاز داستان کوتاه به شمار می‌رود. او نیز در این زمینه بسیار خوش درخشید و آثارش به شاهکارهایی مبدل گشت که خواننده با خواندن و مطالعه آن به خلاقیت و صلاحیت‌های تخیلی وی آشنا می‌شود.

کرشن چندر (۱۹۱۲-۱۹۷۷ میلادی) نویسنده‌ای انسان دوست است که این موضوع تفاوت وی را نسبت به دیگر نویسندگان آشکارتر می‌سازد. نثر کرشن چندر نثری «رئالیستی» است که گاهی در برخی از داستان‌هایش آمیزش واقعیت و خیال توأم است و گاهی نیز به «سوررئالیسم» گرایش پیدا می‌کند. واقعیت‌گرایی در نثر کرشن چندر و پریم چند نزدیک به هم و دارای مشابهت‌های زیادی است.

وی در سبک نگارش خود به دل‌ها آرامش و سکون می‌بخشد. احساسات و جذبات خود را به خوبی در قالب کلمات و الفاظ بیان می‌نماید. «طلسم خیال» عنوان اولین مجموعه داستان‌های کوتاه کرشن چندر است که در آن شیرینی تخیل با واقعیت توأم شده است. «ان داتا» یکی از داستان‌های کوتاه بی‌همتای وی است که او در آن کاملاً یک نویسنده واقع‌گرا و رئالیست دیده می‌شود و در آن نابسامانی‌های اجتماعی و تضادهای فرهنگی جامعه را بیان می‌کند. در هنگام تأسیس پاکستان در سال ۱۹۴۷ میلادی، مشکلات و مصائب فراوانی در سرزمین‌های هر دو کشور هند و پاکستان به وجود آمد. کشتار، قتل عام، نابسامانی، ظلم و ستم‌های بی‌شمار و بی‌حد و حساب که در زبان اردو به نام (فسادات) شهرت یافته است، در آثار نویسندگان داستان‌های کوتاه به شدت تأثیر گذاشت. مهاجرت مسلمانان از هند به پاکستان و بالعکس هندوها از پاکستان به هند، در هنگام تأسیس و آزادی و استقلال هر دو کشور از یکدیگر و همچنین مسائل و موضوعات مرتبط با آن در آثار نویسندگان به خوبی جای گرفت. درحقیقت بسیاری از شخصیت‌های این داستان‌ها به یاد ماندنی و واقعی‌ترین چهره‌های

ادبیات داستانی زبان اردو یند که تجزیه و تحلیل و بازتاب‌های آن نوشته‌ها، هنر نویسندگان این دوره در زمان (استقلال هر دو کشور) را آشکار می‌سازد.

نثر کرشن چندر گاهی اوقات طنزگونه است. نوشتن جزئیات، مشاهده عمیق و آگاهی و شعور فراوان نسبت به زندگی و رئالیسم اجتماعی از خصوصیات و ویژگی‌های سبک و اسلوب نگارش کرشن چندر به شمار می‌روند.

از جمله داستان‌های کوتاه وی که در آن مسائل و موضوعات ذکر شده‌ی بالا دیده می‌شود، می‌توان از «هم وحشی هین»، «کالاسورج»، «منیا بازار»، «پانی کا درخت» و «محببت کی رات» نام برد. کرشن چندر در این مجموعه داستان‌ها دورنمای جامعه خویش را بازگو می‌کند و از نارسایی‌های اجتماعی سخن به میان می‌آورد.

یکی دیگر از نویسندگان بزرگ، برجسته و ارزنده و از متفکران متخصص در زمینه ادبیات داستانی معاصر زبان اردو، سعادت حسن متو (۱۹۱۲-۱۹۵۵ میلادی) است. آثار مشهور این نویسنده صاحب نام، نام او را در نگارش داستان‌های کوتاه اردو ماندگار کرده است. سعادت حسن متو در ردیف نویسندگان بزرگ دنیا نیز به شمار می‌آید. بین نوشته‌ها و آثار صادق هدایت و سعادت حسن متو شباهت‌های بی‌شماری وجود دارند که با تحقیق و مطالعه مقایسه‌ای نویسندگان داستان کوتاه هر دو زبان، محقق خود به خود به شباهت‌ها و اشتراکات میان این دو نویسنده پی می‌برد و از آنها آگاهی می‌یابد.

از ویژگی‌های نثر سعادت حسن متو می‌توان به سادگی و بی‌پیرایگی، سرشار از شعریت و بدون ابهام بودن آن اشاره نمود. وی در بیان حقایق، صداقت و حقیقت را نادیده نگرفته است. محور و مرکز داستان‌های کوتاه وی، اشاره به مسائل زندگی، اعمال و رفتار زنان بازاری (طوائف‌ها) می‌باشد. در این خصوص دو داستان کوتاه او به نام‌های «هتک» و «کالی شلوار» از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند. سعادت حسن متو نویسنده‌ایست رئالیست موفق که خواننده پیام او را به سادگی در می‌یابد. شیوه تازه صداقت‌گویی و حقیقت‌نگاری او، نثرش را از دیگر نویسندگان ممتاز می‌کند. درحقیقت او زندگی زنان معصوم و مظلوم و بی‌پناه را که به آن عنوان (طوائف) داده بود را از نظر اجتماعی و اقتصادی به خوبی ترسیم می‌کند. متو با آمیزه‌ای از شیوه‌ی «رئالیسم و ناتورالیسم» در داستان‌های کوتاه خود و حتی رمان‌هایش که گویی حال و هوای زندگی و مسائل و مشکلات مردم شبه قاره است، استادانه زندگی محرومان و ستم‌دیدگان را به تصویر می‌کشد و گاه آن را با طنزی گزنده آشکار می‌سازد. نفرت از انگلیسی‌های استعمارگر نیز یکی از موضوعات داستان‌های متو می‌باشد. او مسائل ذهنی و

روحي انسان را با آميزش تخیل و واقع‌گرایی آنچنان در داستان‌هایش به خوبی به تصویر می‌کشد که خواننده با خواندن آن از خواب گران بیدار می‌شود. متنو حقایق تلخ زندگی را در میان داستان‌های با ارزش رئالیستی خود آنچنان بیان می‌کند که خواننده تحمل خواندن برخی از داستان‌هایش را نمی‌تواند داشته باشد. تأثیرات نویسندگان واقع‌گرای روس و فرانسه بر متنو کاملاً مشهود است.

انسان‌دوستی نیز یکی از موضوعات مهم داستان‌های متنو است. وی اساساً یک نویسنده انسان‌دوست، موفق و رئالیست است که از جایگاه برتری نسبت به دیگر نویسندگان معاصر زبان اردو برخوردار می‌باشند.

نتیجه

ادبیات داستانی فارسی و اردو در قرن بیستم میلادی هر دو از سرچشمه‌های متنوعی برخوردارند، به ویژه صنعت ادبی داستان کوتاه که ارزش‌های زیباشناختی، اخلاقی و اصلاح‌گرایانه به آن در کنار اهداف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی دارای اهمیت خاصی است. روند شروع رئالیسم یا حقیقت‌نگاری در دهه‌های ۱۹۳۰ و ۱۹۴۰ میلادی در داستان کوتاه ظهور و نمود پیدا کرد و روز به روز تقویت گردید و به حجم و تعداد نویسندگان این‌گونه آثار ادبی افزوده شد. نکته برجسته در این میان به انتقال از قصه‌گویی کلاسیک و سنتی به برخورد نو و جدید واقع‌گرایانه با شخصیت‌ها و حوادث است که نویسندگان هر دو زبان با جزئیات بهتر و فراوان به تشریح اوضاع اجتماعی، اقتصادی، مشکلات زندگی ترسیم خصوصیات انسانی و بشری در بین طبقات متوسط و بالاتر از آن پرداختند. در حقیقت نویسندگان صنف ادبی مذکور عمیق‌ترین تأثیر را بر جریان و روند ادبیات داستانی نوین گذاشته و آثار ممتازی در نهضت و مکتب رئالیسم، رئالیسم اجتماعی و سورئالیسم از خود برجای گذاردند. می‌توان چنین گفت که مشابهت و اشتراکات بی‌شمار و فراوانی در بکارگیری نهضت رئالیسم در صنف ادبی داستان کوتاه هر دو زبان فارسی و اردو، وجود دارند.

Bibliography

Matin, Peyman. (1382/2003). *Adabiat dastani dar iran zamin*. (Narrative literature in Iran's land). Tehran: Amirkabir publications.

- Sabor, Daryoush. (1384/2005). *AzKaravane holleh* (from Robe's Caravan). Tehran: Sokhan publication.
- Jamal Zadeh, Mohammad Ali. (1343/1964). *Yekibod Yeki nabod*. (once upon a time). Tehran: Kanon Marefat Publications.
- Baharlo, Mohammad. (1373/1994). *Dastane kotahe Iran*. (Short story in Iran). Tarhe no Publications.
- Bozorg, Alavi. (1378/1999). *Cheshmayash*. (his eyies). Tehran Negah Publications.
- Fadavi, Al- Shokri. (1386/2007). *Vaghe garaee dar Adabiat dastani Iran*. (Realism in Iran's fiction). Tehran: Neghah Publications.
- Berelvi, ebadat. (1365/1986). *Afsana va Afsaneki Tanghid*. (shortstory and it's critiism). Lahore: edare adab Publications.
- Agha Ghezelbash, Salim. (1380/2001). *Jadid urdu Afsane ke rojhanat*. (tendencyes of new short story in Urdu). Karachi: angoman Taraghi Urdu Publications.